

**Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра епізоотології та мікробіології**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СКЛАДАННЯ ПЛАНУ ВЕТЕРИНАРНО-
ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ПРОТИЕПІЗОТИЧНИХ ЗАХОДІВ**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної
форми здобуття освіти зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина»
(освітня програма «Організація ветеринарної справи»)**

Харків 2024

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра епізоотології та мікробіології

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СКЛАДАННЯ ПЛАНУ ВЕТЕРИНАРНО-
ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ПРОТИЕПІЗОТИЧНИХ ЗАХОДІВ**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної
форми здобуття освіти зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина»
(освітня програма «Організація ветеринарної справи»)**

Затверджено
рішенням Науково-методичної комісії
факультету ветеринарної медицини.
Протокол №3 від 27.02.2024 р.

Харків 2024

УДК 619:636:616.98:614.4

Схвалено на засіданні кафедри епізоотології та мікробіології
Протокол № 2 від 21.02.24 р.

Рецензент: Завідувач кафедрою фармакології та паразитології Державного біотехнологічного університету, кандидат вет. наук, доцент, Нікіфорова Ольга Василівна.

Методичні вказівки до складання плану ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми здобуття освіти зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» (освітня програма «Організація ветеринарної справи») /укладачі: Северин Р. В., Савенко М. М., Гонтарь А. М., Штагер Г.М., Савенко О. М.; ДБТУ. – Харків : 2024. – 13 с.

Методичні вказівки розроблені на основі затверджених Держпродспоживслужбою України інструкцій по профілактиці і боротьбі з заразними хворобами тварин, настанов по використанню біопрепаратів, протипаразитарних препаратів, діагностикумів. Вказівки надають загальну інформацію щодо розробки та навчають методиці складання плану протиепізоотичних заходів. Видання призначено здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми здобуття освіти зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» (освітня програма «Організація ветеринарної справи»).

Методичні вказівки можуть бути корисними для здобувачів інших спеціальностей.

УДК 619:636:616.98:614.4

Відповідальний за випуск: Савенко М. М., канд. вет. наук, доцент

© Р. В. Северин,
М. М. Савенко,
А. М. Гонтарь,
Г.М. Штагер,
О. М. Савенко 2024
© ДБТУ, 2024

ВСТУП

Планування є однією з функцій управління. Воно сприяє кращій організації праці спеціалістів ветеринарної медицини, раціонального використання матеріальних і фінансових ресурсів, підвищення економічної ефективності роботи з метою отримання більшої кількості продукції тваринництва.

Організація планування ветеринарних заходів покладено на керівників служб державної ветеринарної медицини.

Плани повинні бути науково обґрунтовані, їх розробляють з урахуванням епізоотичного та ветеринарно-санітарного стану господарства, особливостей захворювань, біології їх збудників, умов зовнішнього середовища та інших факторів.

Обґрунтування планів протиепізоотичних заходів

Обов'язково планується проведення протиепізоотичних заходів в стаціонарно неблагополучних пунктах щодо сибірки, емфізематозному карбункулу у великої рогатої худоби, бешиха свиней, лептоспірозу, бабезіоз та інших хворобах. При деяких інфекційних та інвазійних хворобах профілактичні заходи планують лише при наявності захворювань тварин або за умови безпосередньої загрози занесення збудника в цю місцевість або в господарство (ящур великої рогатої худоби, чума свиней, Ньюкаслська хвороба).

Планування і термін проведення ветеринарних заходів повинні відповідати об'єктивним закономірностям перебігу хвороби в тій чи іншій природно-кліматичній зоні. Тому органи ветеринарної медицини ретельно вивчають крайову епізоотологію, враховують місцеві особливості і визначають найбільш відповідні заходи та оптимальні терміни їх виконання. У благополучних господарствах планові заходи носять переважно профілактичний характер, а в неблагополучних - змушені, оздоровчі, спрямованих на ліквідацію хвороби.

Приступаючи до розробки плану протиепізоотичних заходів на черговий календарний термін, керівники ветеринарної медицини аналізують наслідки виконання плану за минулий час, ефективність засобів профілактики або ліквідації захворювань, виявляють недоліки в цій роботі. Ветеринарні фахівці повинні знати досягнення науково-технічного прогресу в епізоотології та паразитології, володіти ветеринарною статистикою і вибирати найбільш економічні методи, які при невеликих витратах дають високий ефект.

План протиепізоотичних заходів щорічно розробляється в тваринницьких господарствах і комплексах, в районах, містах, областях і в цілому в Україні.

Основне завдання плану - попередження виникнення різних інфекційних (інфекційних та інвазійних) захворювань тварин і птиці, забезпечення сталого благополуччя стад і охорона населення від зооантропонозів.

Відповідальність за розробку плану протиепізоотичних заходів покладається на керівника ветеринарної медицини державної установи або господарства.

План протиепізоотичних заходів складається з двох частин: текстової і власне плану.

У текстовій частині передбачається проведення загальних протиепізоотичних заходів:

- огороження господарства;
- будівництво санпропускника, дезбар'єр, шлагбаума, ізолятора і біотермічної ями;
- профілактичний карантин протягом 30 днів завезених в господарство тварин;
- контроль за годуванням, доглядом та утриманням тварин;

- проведення інших санітарних заходів (санітарного дня, кип'ятіння молочних відвійок, які надходять з молокозаводів, профілактичної дезінфекції тощо).

Власне план складається за спеціальною формою, в якій передбачаються такі графи: види заходів; обсяг робіт на рік, в тому числі поквартально; кількість обробок; вартість обробки однієї голови; загальна вартість обробок.

Методичні вказівки щодо складання плану

План протиепізоотичних заходів розробляють відповідно до принципів планування і вимог, які передбачаються при плануванні ветеринарних заходів.

Для складання плану профілактичних протиепізоотичних заходів необхідні такі дані: чисельність поголів'я худоби, розрахункове поголів'я тварин на початок планованого року, а також передбачуване протягом року надходження приплоду; відомості про епізоотичний стан господарств, населених пунктів і району (наявність інфекційних та інвазійних хвороб тварин); дані про хвороби, що потребують діагностичних досліджень, захисних щеплень, лікувально-профілактичних обробок; вік з якого проводять обробки; імунологічна активність вакцин, наявність і необхідна кількість відповідних біологічних, хіміотерапевтичних препаратів.

У тваринницьких господарствах, районах, містах, областях щорічно в залежності від епізоотичного стану місцевості розробляють план профілактичних протиепізоотичних заходів на майбутній календарний рік. План складається з трьох розділів: діагностичні дослідження, профілактична імунізація і лікувально-профілактичні обробки.

Масові діагностичні дослідження прийнято планувати з таких хвороб: бруцельоз, туберкульоз тварин, паратуберкульозний ентерит, трихомоноз, лейкоз, кампілобактеріоз великої рогатої худоби, сап і

парувальна хвороба коней, пулороз-тиф птиць, алеутська хвороба хутрових звірів. Обов'язковому дослідженню на туберкульоз піддають бугаїв, корів, телиць старше року, буйволів, кнурів, основних свиноматок і племінної птиці; на бруцельоз - бугаїв, корів, буйволів, телиць старше року (РБП або РА), баранів-плідників, вівцематок, що залишилися без ягнят (РБП, РА або алергічно), кнурів, основних свиноматок (РБП, РС або алергічно).

Дослідження коней на сап планують один раз у рік з охопленням усього поголів'я.

На трихомоноз досліджують усіх бугаїв, що надходять у господарства, телиць парувального віку не менше трьох разів з інтервалом у 10 днів, бугаїв-плідників - щоквартально.

На лейкоз досліджують серологічним методом усіх корів один раз у рік, бугаїв-плідників - двічі на рік.

Дослідженню на кампілобактеріоз піддають бугаїв-плідників на станціях штучного осіменіння і племпідприємствах один раз на 6 міс.

На паратуберкульоз велику рогату худобу досліджують тільки в неблагополучних господарствах, на алеутську хворобу м'ясоїдних - при підозрі на наявність захворювання.

Гельмінтологічні дослідження на фасціольоз, аскароз, монієзіоз і інші хвороби проводять в I кварталі шляхом відбору і відправки в лабораторію ветеринарної медицини проб фекалій від 20% поголів'я тварин господарства і 5-10% тварин комплексів.

На пулороз-тиф проводять дослідження всієї птиці маточного поголів'я шляхом постановки кров'яно-крапельної реакції аглютинації за схемою: при комплектуванні стада, за місяць до збору яєць для інкубації і в подальшому не рідше одного разу на квартал.

Діагностичні дослідження на хвороби бджіл (Гнильці, акарапідоз, варрооз, браульоз т.д.) планують в кінці I і на початку II кварталу.

Тварин, які прибувають в господарство (велика рогата худоба, свині, вівці та ін.), В період профілактичного карантину обов'язково досліджують на

туберкульоз і бруцельоз, а корів і телиць - лейкоз, трихомоноз та інші хвороби, в залежності від епізоотичної ситуації.

Щеплення планують проти наступних хвороб:

- сибірки - у стаціонарно неблагополучних і загрозованих місцевостях (прищеплюють усе поголів'я великої рогатої худоби, коней, свиней і овець); емфізематозного карбункула - у неблагополучних господарствах (вакцинують худобу у віці від 3 міс до 4 років);

- бешихи свиней (прищеплюють у неблагополучних господарствах усе поголів'я, починаючи з віку 2 міс);

- сальмонельозу і колібактеріозу телят і поросят (вакцинують тільки корів і супоросних свиноматок, телят, поросят в господарствах, у яких протягом двох останніх років відзначалося захворювання);

- лептоспірозу великої рогатої худоби і свиней - у неблагополучних, загрозованих і племінних господарствах;

- пастерельозу великої рогатої худоби і свиней - у неблагополучних господарствах;

- чуми і хвороби Ауескі свиней - у неблагополучних і загрозованих господарствах.

-

Лікувально-профілактичні обробки

Дегельмінтизація проти більшості гельмінтозів планується в основному в I кварталі, коли більшість гельмінтів закінчують цикл розвитку, досягають статевої зрілості, а для яєць або личинок у зовнішньому середовищі відсутні необхідні умови для розвитку в інвазивній стадії. Терміни дегельмінтизації пропонуються ветеринарними органами для різних зон. Для зони Лісостепу і Полісся України вони такі:

- проти фасціольозу великої рогатої худоби і овець - лютий - березень (I кв.) I грудень (IV кв.)

- проти диктиокаулезу великої рогатої худоби і овець - березень (I кв.) і жовтень - листопад (IV кв.)

- проти монієзюзу овець - через 25-30 днів після вигону тварин на пасовище (преімагінальних), повторно - через 15 днів, і третій раз через 20-25 днів після другої обробки, тобто в травні, червні, липні (II і III кв.), а потім через 30 днів після переведення овець на зимове утримання в листопаді-грудні (IV кв.)

- проти аскарозу свиней - квітень (II кв.), Грудень (III кв.) і грудень (IV кв.)

- проти метастронгілятозів свиней - березень (I кв.), Грудень (IV кв.) і грудень (IV кв.)

- проти параскарозу коней - березень (I кв.) і жовтень (IV кв.)

- проти стронгілятозу коней - травень (II кв.) і жовтень (IV кв.)

- проти цестодозів собак - березень (I кв.), Червень (II кв.), Сентябрь (III кв.) і грудень (IV кв.)

- проти корости і ектопаразитів овець після стрижки - травень-червень (II кв.) і вересень (III кв.)

- проти ектопаразитів свиней - щоквартально;

- проти бабезіозу - протягом часу можливого паразитування статевозрілих кліщів на тварин (II-III кв.)

- проти гіподерматоза великої рогатої худоби - II і III кв.

У цій методичці наведено основні заходи і терміни їх проведення, які, як правило, передбачаються планом. Планування інших обробок визначається конкретної епізоотичною ситуацією, діючих інструкцій і настановами.

Річний і кварталний обсяг робіт в плані подають у вигляді цифрових показників. *Цифри повторних обробок тварин беруться в дужки.* Громадське поголів'я показується в чисельнику, а тварини особистого користування - в знаменнику.

Розроблений в господарстві план узгоджується з головним лікарем державної ветеринарної медицини району та затверджується керівником господарства (правлінням або директором господарства). Затверджений план є обов'язковим для виконання.

Протягом року в план можуть вноситися зміни і доповнення, обумовлені динамікою епізоотичної обстановки в господарстві, районі або області.

Плани господарств включають в загальний план ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів району, затверджується державною адміністрацією.

Показники плану протиепізоотичних заходів є основою для розрахунків матеріально-технічного забезпечення намічених заходів і їх фінансування.

При визначенні потреби біопрепаратів керуються установками по їх застосуванню, а їх вартості - закупівельними цінами. До розрахованої потреби біопрепаратів робиться 5-10% надбавка (залишки у флаконі, шприци, голки).

У текстовій частині плану вказують загальнопрофілактичні заходи: проведення санітарного дня, санітарного ремонту, ветеринарний контроль за годівлею й утриманням тварин (з метою забезпечення високої природної резистентності організму) тощо.

Розроблений у господарстві план заходів подають в районну державну лікарню ветеринарної медицини, де його уточнюють, корегують і включають у єдиний план протиепізоотичних заходів по району. Цей план затверджується постановою органів місцевої влади і є обов'язковим для виконання у всіх категоріях господарств і населених пунктів.

У процесі виконання в плани можуть бути внесені доповнення і зміни, пов'язані зі зміною епізоотичної обстановки в господарстві, районі, області тощо. План є основною формою планування протиепізоотичних заходів у

районі. Його показники слугують підставою для розрахунку матеріального забезпечення і фінансування.

Нерідко виникає необхідність деталізації або розшифрування показників основного плану й упорядкування доповнень до нього, наприклад, при плануванні оздоровчих заходів у господарствах, неблагополучних по хронічних інфекційних хворобах (туберкульоз, бруцельоз і ін.). У таких випадках начальник районної державної лікарні ветеринарної медицини може скласти більш докладні таблиці, у яких будуть відбиті: загальна кількість тварин (по видах), які підлягають дослідженню; найменування і кількість неблагополучних пунктів, які підлягають оздоровленню в поточному році; найменування і кількість тваринницьких приміщень (по видах тварин), що потребують санітарного ремонту, дезінфекції; план помісячних діагностичних досліджень тварин (окремо на туберкульоз, бруцельоз) тощо.

„Затверджую”

Керівник _____

„_____” _____ 202__ р.

П Л А Н
ВЕТЕРИНАРНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ПРОТИЕПІЗООТИЧНИХ
ЗАХОДІВ НА 202__ р.

(господарство, район, область)

Види заходів	Кількість тварин, що підлягають обробці (голів)	У тому числі по кварталах			
		I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6
1. Діагностичні дослідження					
<u>Велика рогата худоба</u> Дослідження на туберкульоз на бруцельоз на лейкоз на фасціольоз <u>Свині</u> Дослідження на туберкульоз на бруцельоз на аскаридоз <u>Коні</u> Дослідження на сап					
<u>Птиця</u> Дослідження на пулороз -- на туберкульоз -- на аскаридіоз					

2. Запобіжні щеплення					
<u>Велика рогата худоба</u> Вакцинація проти сибірки -,-,-,- проти емкара -,-,-,- проти трихофітії <u>Свині</u> Вакцинація проти чуми -,-,-,-проти бешихи					
<u>Коні</u> Вакцинація проти сибірки <u>Птиця</u> Вакцинація проти віспи -,-,- проти ньюкаслської хвороби					
3. Лікувально-профілактичні обробки					
<u>Велика рогата худоба</u> Обробка проти телязіозу Обробка проти піроплазмідозу Дегельмінтизація проти фасціольозу <u>Свині</u> Дегельмінтизація проти аскаридозу <u>Птиця</u> Дегельмінтизація проти аскаридіозу <u>Коні</u> Обробка проти піроплазмідозу					

Головний лікар ветеринарної медицини

Підпис _____

Література

1. Закон України «Про ветеринарну медицину» Документ 1206-ІХ, від 04.02.2021
2. Законодавство України про ветеринарну медицину. За ред. П.П. Достоевського та В.І. Хоменка. – К.: Урожай, 1999.
3. Бегас В. Л. Організація та економіка ветеринарної справи: практикум [для студентів факультету ветеринарної медицини] / В. Л. Бегас. – Житомир: Полісся. – 2017. – 128 с.
4. Довідник ветеринарного лікаря. За ред. П.П. Достоевського, М.О. Судакова. – К.: Урожай, 1990.
5. Нормативні документи Кабінету Міністрів України та Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.
6. Корнієнко Л.М., Корнієнко Л.Є., Домбровський О.Б. Планування ветеринарних заходів: Метод. рекомендації для самостійної роботи студентів фак. вет. медицини, практичних лікарів ветеринарної медицини та слухачів ПНКСВМ Білоцерк. держ. аграрн. ун-т. – Біла Церква, 2008. – 169 с

Інформаційні ресурси

1. (<http://www.who.int>) Сайт ВООЗ
2. (<http://www.oie.int/en/animal-health-in-the-world/oie-listed-diseases-2011>) Сайт МЕБ.
3. Сайт Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: www.consumer.gov.ua

Навчально-методичне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СКЛАДАННЯ ПЛАНУ ВЕТЕРИНАРНО-
ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ПРОТИЕПІЗООТИЧНИХ ЗАХОДІВ

Укладачі:

Северин Раїса Василівна,
Савенко Микола Миколайович,
Гонтарь Алла Михайлівна,
Штагер Галина Миколаївна,
Савенко Олександр Миколайович.

Формат 60x84/16 Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 3,0
Тираж ___ пр.
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 4